

Göçler, kentler, iklim krizi ve iklim adaleti

Nüfusu milyonları bulan bir kent yönetiminin katılımcı bir demokrasiyle, hızlı ve etkin şekilde uygulanacak bir İklim Değişikliği Eylem Planı hazırlaması kolay değil, ancak özellikle büyük çapta iç ve dış göç alan büyük kentlerin ilk işi iklim krizinin şehirleşmeyi nasıl etkileyeceğine ilişkin çalışmalar olmalı.

Akın Atauz

19/02/2022

aatauz@yahoo.com

Yeşil Gazete'de hafta içinde çıkan [bir haberde şunlar söyleniyordu](#): “Dünya Bankası’na göre, 1 milyardan fazla kişi, iklim krizine bağlantılı nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden ayrılma tehdidiyle karşı karşıya. (...) **Kolombiya Üniversitesi** ve **New York Şehir Üniversitesi** araştırmacıları, iklim krizinin şehirleşmeyi nasıl etkileyeceğini inceledi. (...) ‘İklim kriziyle göçe zorlanan yüz milyonlarca insanın kurtarıcısı kentler olabilir’ dedi.”

Bu iletideki gerçekliği görmemek ya da bu tür öngörülerin ne kadar gerçekçi olduğunu anlamamak nerdeyse olanaksız. Artık dünya nüfusunun yarıdan fazlası kentlerde yaşıyor ve bu oran giderek artıyor. İklim krizinin bütün gezegeni etkilemekte olduğunu bildiğimiz gibi, özellikle çok büyük kentlerde krizin etkilerinin daha yoğun olması olasılığı da bugünden, hatta on yıllar öncesinden net bir biçimde görülmüştü. Bu nedenle dünyada iklim krizine karşı kent yönetimlerinin ne yapacağı, nasıl yapabileceği, kentler arası dayanışma mekanizmalarının nasıl çalışacağı vb. üzerinde epey bir birikim ve örgütlenme oluştu.

Türkiye'nin, Akdeniz Havzası'ndaki bir ülke olarak, iklim krizinden güçlü bir biçimde etkileneceğini, etkilenemeye başladığını biliyoruz. Türkiye'deki büyük kentler hatta metropollerdeki bazı ilçe belediyeleri, iklim değişikliğine karşı eylem planları hazırlamaya başladılar, onlarca İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP) belgesi hazırlandı, yayımlandı. Böyle baktığımızda, Türkiye büyük kent yönetimlerinin iklim değişikliğine karşı hazır olmak bakımından oldukça avantajlı/ donanımlı hale gelmeye başladığı gibi bir izlenim de doğmuyor değil. Bu çok iyi bir şey. Bunu hem övgüyle karşılamak hem de belediyelere bu doğrultudaki çalışmaları için nasıl yardımcı/ destek olabileceğimizi aramak konumundayız.

Vatandaşın katılımı olmadan 'katılımcı' olmak

Kentlerde yaşamakta olan yurttaşlar olarak, biz hemşehrilerin yapabileceği ilk iş, yaşadığımız yerin belediyesinin (belki hem büyük kent hem de ilçe belediyelerinin) hazırlamış ve yayınlamış olduğu İDEP'lere bakmak, incelemek, varsa eleştiriler ve bunlar üzerinden açılacak tartışmalarla birlikte İDEP'in bir parçası, uygulayan öznelere bir bölümü/ bireyi olmak için çaba göstermek olabilir.

Daha ilk gazete yazısından başlayarak, kentlerdeki İDEP'lere karşı eleştirel bir konum almak pek doğru olmasa da "İDEP'lerle neden yayımlandıktan sonra tanışmış olduğumuzu" sormak kaçınılmaz gibi... Eylem planlarını anlamaya çalışırken, baştan dışarıda bırakılmış bir pozisyon zorlayıcı olabiliyor. Oysa İDEP'lerini hazırlamış ve yayınlamış olan belediyelerin, kent yönetimine/ yerel demokrasilerin önemine dair söylediklerine baktığımızda "katılımcı belediye" olmak istediklerini de görüyoruz.

Şimdilik şöyle kabul edelim: Katılımcı belediyeler, kentlerinin toplumlarına/ hemşehrilerine danışmadan/ sormadan birer İDEP hazırlamışlar ve yayınlamışlar. Ama katılımı arzuluyorlar. Hatta örneğin, **İstanbul İDEP'**ini okuduğunuzda, yönetimin katılıma ne kadar önem verdiğini ve katılımcılığı sağlamak bakımından ne kadar çok düşünce geliştirmiş olduğunu da görüyorsunuz.

Öncelikle şunu görmek gerekiyor: Nüfusu milyonları, bazı durumlarda onlarca milyonu bulan bir kent yönetiminin katılımcı bir demokrasiyle, hızla/ etkin bir uygulamaya

yönelecek bir İDEP hazırlaması hiç kolay bir iş değil. İkinci olarak, nerdeyse her belediye, bunu kendi coğrafyası, kendi kentli toplumu ve toplumsal kültürü için, keşfetmek/ bulmak durumunda. Hazır bir şablon-çözüm yok. Herhangi bir düzeyde/ kapsamda ve ölçekteki katılımcı yerel demokratik işleyiş, çok emek ve kaynak gerektirebilecek, özgün çabalar gerektiriyor. Bu nedenle İDEP eleştirilerinde ölçüsüz davranmak, acımasız eleştiriler geleceği birlikte kurmak arayışı bakımından yapıcı bir başlangıç olmayabilir. Yeşil Gazete haberinin en ilgi çekici bölümlerinden biri, önümüzdeki çeyrek yüzyıl içinde (ya da biraz daha uzun bir sürede) bir milyar insanın göç edeceği/ yer değiştirmek zorunda kalacağı ve bunun da çok büyük bir bölümünün kentlere doğru olacağıyla ilgiliydi.

Göçün getirdikleri

Aynı önerme Türkiye için de doğru. Türkiye zaten yaklaşık 80-70 yıldır, kentlere doğru büyük bir göç hareketi yaşıyor. Kentlere doğru olan göç (buna iç göç diyelim) büyüklük, hız ve nitelik olarak değişimler gösterse de halen sürüyor. Büyük kentler, göç almaya/ göçlerle demografik olarak büyümeye devam ediyor. **Suriye Savaşı**’ndan beri, ancak ondan çok daha önce başlamış ve giderek yoğunlaşmış olan bir de dış göç var. Türkiye, doğusundan, **Ortadoğu**’dan ve **Afrika**’dan göç alan bir ülke. Bu göçlerin önemli bir bölümü de kentlerle/ büyük kentlerle ilgili (çok gözde olan “Afgan Çobanlar” haberleri, göç demografisi bakımından “marjinal” sayılabilir).

Ancak sorun şu ki, büyük kentler, kendi demografik durumları ve yapıları, aldıkları göçün (iç ve dış) nitelikleri ve demografik gelecekleri ile hiç ilgilenmiyorlar. Her tür planın öncesindeki bir aşamada nüfus projeksiyonu yapıyorlar, ama bunu oldukça sıradan ve geleceğin yaratıcı bir biçimde öngörülebilmesi için parlak bir bilimsel arayıştan oldukça uzak bir biçimde, ele alıyorlar. Hiçbir belediyenin demografik konularda araştırma yaptırmamış (yaptırmışsa yayınlamamış) olması, bunu gösteriyor. Oysa nüfus çalışmaları, özellikle projeksiyon çalışmaları hem çok keşfedici ve hem de çok yararlı ve heyecan verici çalışmalardır.

Nüfus bilgisi, nüfusun niceliği ve nitelikleri, yaş yapısı ve kent mekanına dağılımı, dinamikleri ve değişme eğilimleri/ biçimleri vb. yapılacak her türlü planlama çalışmasının en yaşamsal temelidir. Bu temelin gerçekten titizlenilmiş bir öngörü olması için hiçbir özen yoksa plan kararları da o kadar güdük ve kör olacaktır. Bu eleştirileri hem Ankara, hem de İstanbul için hazırlanmış olan İDEP'lere bakarak rahatça söyleyebiliriz.

Haberi yeniden anımsayalım: “*Kolombiya Üniversitesi ve New York Şehir Üniversitesi araştırmacıları, iklim krizinin şehirleşmeyi nasıl etkileyeceğini inceledi.*”

Türkiye metropollerinin de ilk yapması gereken, tam olarak böyle bir çalışma... Özellikle oldukça az çalışılmış ve öngörü yapmanın güç olabileceği (iklim değişikliğinden de kaynaklanacak olan) dış göçlerin kentler üzerindeki etkilerini, dikkatlice öngörebilmek/ hesaplayabilmek gerekir. Eğer göçler, (ne yazık ki yerel yönetimlerin pek de kendilerini görevli görmedikleri yabancı düşmanlığı, çeşitli nedenlerle geliştirilen ayrımcılıklar/ ötekileştirmeler ve sonuç olarak kentteki yabancılaşmalar bakımından hak ettiği gibi) önceden çalışılmaz ve bu alanda politikalar geliştirilmezse, İDEP'lerin demografi yönü aksayacaktır.

Üstelik Türkiye bu alanda gerçekten çok saygıdeğer bir kapasite geliştirmiş, yarım yüzyıldan daha uzun bir zamandır Türkiye'nin en iyi, güvenilir ve kapsamlı alan araştırmalarını gerçekleştirmiş bir akademik kuruma sahipken... **Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etüdları Enstitüsü** (HÜNEE) gerçekten Türkiye'nin yüz akı kurumlarından biri olarak kalmayı başarmış bir akademik araştırma kuruluşuyken, diyelim **İBB**'nin ya da **ABB**'nin, İDEP'lerinin demografi bölümünü bu kadar savruk bir biçimde kurmuş olması, her şeye rağmen, kabul edilebilir olmaktan çıkıyor. Dünyada 1 milyar insan, önümüzdeki bir çeyrek yüzyılda, dünya ısındıkça/ kuraklaştıkça/ sellere kapıldıkça ve ormanlar yandıkça, tarım arazileri çölleştikçe vb. kentlere doğru akacak... Metropol belediyeleri olarak iklim değişikliği ile yapmak istediğimiz her şeyi, bulmak istediğimiz iklim adaletini, ancak bu akımı doğru olarak görebilir ve ele alabilirsek/ ona göre planlayabilirsek başarırız...

Akin Atauz